

S Z E M L E

Papp Tibor

A HARANGÖNTŐ

Az Ardennek hegyei közé rejtett falucskában, Bellinben, ahová a helyiek nagy riadalmára a környékbeli erdőkből kemény sörtejű vaddisznók sárosan és erőszakosan néha nyáron is bejárnak, látta vendégül húsvétra a harangöntő családja Olivért, a hazájából elmenekült fiatalembert, akinek dédnagyapja emlékéen kívül nem volt semmije, s aki úgy lógott a világon, mint egy nagyra nőtt puha körte a gyengülő kocsányon, amelyik minden pillanatban lezuhanhat a kőkemény földre, ahol pottyanás után undok pacává mállik. Valamelyik karitatív szervezet adattárából kiválasztva, jótekonyságból, hite lombosabbá tételének reményével hívta meg a jól ismert család az elárvult idegent.

Van, akinek az ünnep meleg palástot juttat eszébe, van, akinek lepedőnyi lustaságot, van, akinek honvágyat, férfiembernek, ha éppen nincs lekötve, virágoskönyvet nyit az asztalára, illatos zöld füvet, színes szoknyákat. Olivér szerette az ünnepet, a gondtalan napokat, a szépen öltözött lányokat, akik tavaszi indulattól dagadozó mellecskéjükre húsvétkor veszik fel első, sejtősen áttetsző vasárnapi blúzukat, pünkösdkor legkönnyebb nyári ruhájukat, szilveszterre pedig bálba illő, rövidre szabott kisestélyijüket. Midőn Egerben Ilkát először meglátta, aki öltözködésügyben példaként szolgált ebbéli rendszerezéséhez, éppen tavasz volt, könnyű, szinte anyagtalan selyemblúz és sötétkény szoknya volt rajta, mint egy érettségi tablóra készülő diáklányon, melyhez egy világoskék vásárlószatyor társult, amit lóbálva vitt a kezében. Ez volt Olivér szerencséje, mert egyszer kicsúszott a viaszosvászon táská Ilka kezéből. Olivér odaugrott, fölvette, és mosolyogva nyújtotta az üde tulajdonosnak azzal a kísérszöveggel, hogy „egy irányba megyünk, szívesen viszem egy darabig”. Ilka nagy, kíváncsi szemekkel nézve rá, elfogadta a felajánlott segítséget. Beszédbe elegyedtek. Olivér ártatlannak tűnő ürüggyel tette a szépet Ilká-

nak. „Magának nagyon sportos alakja van, talán tornázik?” „Nem, röplabdázom, a Dózsában.” „Mikor játszanak legközelebb, elmegyek megnézni magukat.” Vidáman lépkedtek a főutcán a Kovács János utca felé, ahol Ilka lakott. Ilka mindig adott magára, vasutas lányaként a kevésből is szépen öltözött, senki pesti énekesnő nem szebben, s Olivér, aki elment megnézni a legközelebbi meccset, meg a következőt, meg még sok-sok következőt, kitartóan kísérgette a pünkösdkor öblös nyári ruhában feszítő, tősgyökeres egri tündért, bár a mama, a rókamosolyú Szidi néni nem nézte jó szemmel lánya érzelmi kötődését. Szilveszterre világosdrapp anyagból, melynek tapintása olyan puha volt, mint a legfinomabb erdei moháé, a melletti fölött enyhén kivágott ruhát varratott magának Ilka a szomszédban lakó sánta varrónővel, aki minden elfojtott vágyát beledolgozta a női domborulatokat elegáns vonalakkal kiemelő műbe. A szilveszteri bálon nem győzte eleget mondani Ilkának, hogy epedő szemekkel minden fiú őt nézi, és a hölgyek is gyakran vetnek rá egy pillantást, de emezekben több az irigység, több a fennhéjázó megvetés, mint a csodálkozás. Amikor újfent tavaszodván Szidi néni rajtakapta őket a padláson, ahonnan kis kosárka kukoricát kellett volna Ilkának levinni, a vetkőzés játék közepén, a család egyszer s mindenkorra véget vetett a teljesülés előtt álló szerelmüknek, Ilkát elküldték Győrbe zongoratanárnő nagynénikéjéhez, mert az talált ott neki valami munkát. Olivér szerette a kényelmesen elfogyasztott ünnepi ebédet, az asztalhoz ülés hangulatát, a szalvétaszirmokkal díszített, városi parkot felidéző asztalt, a levesestálból gőzölgő nyári felhőket, a mártások színekavalkádját, az ételek váratlan ízét: disznósültön a cukrosra barnult citromreszeléket, rántott halon a franciás majonéz tejfelben oldott mustárízét, olajos zöldpaprika-salátában a fokhagyma különböző árnyalatait, csülök mellett a tormás céklát, szerette az ünnepre kigereblyézett udvart, a portalanított tornácot, a felmosott gangot, a suvickkal kifényesített világot, élvezettel szemlélte a hölgyek felajzott várakozását, ami ünnep közeledtén még tárgyitalan sóhajtozás csak, ám egy bálos vasárnap utolsó órájára alakot ölt valamely délceg legény személyében. Amióta azonban kiszakadt a hazai környezetből, ünneppel foglalkozó gondolatai mindig egy helyben topognak, önmaguk fölé tornyosulnak, koponyán belül maradnak, mintha nem akarnának nyitni a – tény és való – minden ízében idegen valóságra. A fejében kavargó levegő hazai íze, a templomi tömjén nyugalomba részegítő emlékfüstje, vecsernye előtt a csitrik szégyenlős kacagása, a

húsvéti szentelt kalács régi puhasága, a feltámadásra bimbózó barka szatmári selyme, az ünnepi dunyhahuzat mosás utáni hazai illata mind-mind a megközelíthetetlen otthon kellékei. Ugyanakkor tudja, hogy mindezen érzések nem azért gyötrik, mert menekülve kellett elhagynia az otthont és az otthonnal összefüggő világot, hanem egyszerűen azért, mert – mindegy, hogy milyen okból – elhagyta. Elszakadt tőle. Nem megy vissza. Az otthon azzal kezdődik, hogy biztonságot ad a gyereknek, s ebből a biztonságból kialakul egy biztonságtudat, mely átjárja egész lényét. Az otthon, mint kukoricaháncsból font szakajtókosár, amiben a kenyértésztát keltetik, melegen tartja a lelket, még akkor is, ha csak ritkán, de egyszer-egyszer hazajár. Az elszakadás nem külföldet jelent, hanem vissza nem térést, áthidalhatatlan távolságot, mely mindazonáltal lehet csak néhány rövidke kilométer is. Ennek a felismerésnek az árnyékában a harangöntőcsalád meghívását több-kevesebb megnyugvással könyvelte el, mert ha átmenetileg is, gondolta, de csöndesen földre szállhat az idegen világban, mint a padlóra leülő bolyhos libatoll, mely akarata ellenére kicsúszott a meleg dunyhahuzatból.

A harangöntőcsalád széles homlokzatú, gránitkövekből épített hatalmas házában, melynek utcai frontján kétszer nyolc ablak néz a szembeszomszéd mögött tébláboló, jól megnyírt gyümölcsfákra (mintha mindegyiket tegnap fésülte volna meg a borbély), kényelmes emeleti szobát kapott Olivér, lilán sziporkázó száraz virággal az asztalon és csizmahúzóval az ágy végénél, de az élet a földszinten zajlott.

A kastélyteremnek beillő ebédlőhelyiség falán sorakozó ősök festett portréi oldották fel elsőnek lelki feszültségét. Állt, és nézte a képeket, mintha múzeumban lenne, emelkedett hangulatban, szinte jókedvűen, ugyanis a múzeumi légkör mindig templomi derűvel tölti el a lelkét, melyben az emelkedettség tiszteletadásra készítő fénye világít. Díszes aranykeretekben sorakozott a család teljes fölmenő férfiága, az egész D. dinasztia, azaz minden bellini harangöntő, a különleges mesterség tizenégy vallon arisztokratája, a nagybecsű családi foglalkozás tizenhatodik századi kezdetétől a huszadik század harmadik negyedéig. Mint egy századok fölött áthidaló lánc, melynek a mesterarcok a láncszemei. Az indító kép, a kandallótól balra, ragyás arcú, fiatalosan mosolygó urat ábrázol, aki szúrós tekintetével közel fél évezreden át vigyázta a nemes família gyarapodását, a mesterséget illető tökéletes magatartást, s akinek szőrmével cicomázott, enyhén félrecajapott sapkaféleség fedte a fejét, amely alól hosszú göndör haj

omlik vállára, miként ez bizonyára előkelő volt az erdős-lápos dombvidéken a tizenhatodik század közepén. Csak a kandallótól jobbra, a második képen hivalkodik egy jól látható dátum: 1593, a többin, mintha a festők eldugták volna, keresni kell az évszámot. Az 1700-as évek utolsó harangöntőjének kalapos portréja alatt Nicolas Fassin, a híres liège-i festő aláírása olvasható, akinek, Emma asszony szerint, Voltaire-ről készített félalakos portréja biztosítja az utókor tiszteletét. A Voltaire-rel emígyen rokonságba keveredett családot a tizenkilencedik században komor, nagy orrú, szikrázó szemű, sokat próbált férfiak képviselik, sapkás és csipkegalléros kiadásban, aranysujtásos mentében, gazdagon hímzett selyemöltözékben egészen a huszadik századig. Utolsónak, angolosan szabott, ezüstszürke kordbársony öltönyében, az éppen uralkodó házigazda mellképe látható.

Olivér azon gondolkozott, hogy dédnagyapja, a nagy utazó, a világszáró hajós melyikükkel találkozhatott volna, ha éppen erre a vidékre vetődik. Talán a bohókásan mosolygó bajszos úrral, még a múlt század végén, aki, a szeme állásából látszik, két harangszó között sok menyecskét megcsiklandozhatott, ebben egy húron pendülve dédnagyapjával, vagy találkozhatott volna fiával, a jelenlegi harangöntőmester nagyapjával valamelyik belga esperesnél egy nyolcfogásos, osztrigával bevezetett hosszú vacsorán, ahol a szakácsnő a mesziről jött magyar vendéggel titokban bizonyára kacérkodott volna, csupán fél füllel hallgatva a harangöntőmester és a főtisztelendő szavait a másnapi harangbeemelési stratégiai előkészítéséről.

Az ebédlő falát halványsárga és világoszöld selyemtapéta fedi, az az sápadt napfény és vízzel kikevert alkonyat, ami könnyed világosságot és estébe tartó nyugalmat kölcsönöz a teremnek. Hímző, varrogató hölgykoszorú üldögélhetett itt századokon át, hirtelen pírba boruló arccal köszöntve a nagy jövő elé tekintő ifjú urakat, akik megtisztelték jöttükkel a lányos házat. Három bronzcsillár lóg a plafonról, ágaikon fényt adó gyümölcsökkel: gyertyacsonkokkal és utólag odaajtott villanykörtékkel, amelyek alatt a nagy családhoz méretezett óriási ebédlőasztal terpeszkedik. A szerdai vacsorán, alig néhány órával Olivér érkezése után, az asztalfőt D. András úr, a harangöntőmester, aki korát tekintve Olivérnek akár apja is lehetett volna, foglalta el, jobbján felesége, a sima bőrű, boldog arcú Emma asszony, balján legnagyobb lánya, a huszonhét esztendő, szépnemű egyáltalán nem mondható Eszter és mellette a két egyetemista fiú: Miklós és Fülöp; a mama oldalán a két kisebbik lány: az érettségire

készülő Blanka és a kezdő gimnazista Teréz. Emma asszony Olivér helyét a fiúk mellett jelölte ki, ami kimondottan tetszett Olivérnek, mert szembe került Blankával, akinek friss rügyekre emlékeztető báját, kacagó szemeit, kíváncsi tekintetét, húsos ajkait feltűnés nélkül élvezhette, méregethette, csodálhatta, szívhatta ábrándjaiba. Mióta hazátlan, azóta nincs senki bizalmasa, akinek itt például elmondhatná, hogy amennyire örült Blankának, annyira félelemmel tölti el Eszter, akinek tekintete olyan, mint egy fenyőtoboz, amiből a természet szépsége mellett főleg a keménység mutatkozik.

Vacsora alatt a két fiú egymás között előbb valamilyen folyó menti nádasról, aztán vadászatról beszélgetett. Miklósnak a Savanyú-kút mellett elszalajtott róka rágta a lelkét, Fülöp pedig elégedetlen volt nemrég szerzett díszes puskájával, melynek a csövet elhagyó lövedék nem pörög meg eléggé, ami miatt a levegőbe fúródás határfoka nem megfelelő. A ravasz fölé csipkézett arany hajszás, aranyfolyondáros intarzia, amit a család minden tagja, a mamával az élen, gyönyörűnek, lélegzetelállítóan szépnek tartott, nem kárpótolta, sőt inkább bőszítette a műszaki tökélyt kereső fiatalembert. Olivér igyekezett megérteni az intarzia és a levegőbe fúródó golyó szembenállását, a szépség kontra tökély drámáját, sőt, dédnagyapjára gondolva, igyekezett beilleszteni a konfliktust valamilyen átláthatóbb dimenzióba. Kevéske gyakorlatából például annyit már ő is tudott, hogy a női szépség nem akkor a legveszedelmesebb, amikor tökéletes, a szépség nem akkor a legfélrevezetőbb, amikor látszólag minden a helyén van, mint egy Szűzmária-arcon, mely hibátlanul szimmetrikus, és amely mögött egyenletesen kék az ég. Egy szimmetriát megbontó apró anyajegy a templom árnyas belvilágát éppen napfényes tavaszi levegőre felcserélő hosszú csitrinyak lejtőjén akarva-akaratlan felhívja magára a figyelmet, mert rendellenes, beszédesnek tetszik, mert páratlan és feltűnő a nyak tövében, mert egyedüli. A barna gombocsk a maga tökéletlenségével minden ránézésre fölröppent valamely színes kis pillangót, amely hipnotikusan vonzza elliptikus röptéhez a férfiképzetet. A tökéletlenség lehet jellembeli is, amikor is a szépség az intarzia párja, a hazudosság pedig a levegőbe puhán fúródó golyóbisé. Ezt már épkezézláb hasonlatnak érezte, melyben a két adottságnak egymáshoz jóformán semmi köze sincs, de amin keresztül érzékelhetővé válik a tökélyt kereső fiatalember zavara.

Amikor, talán második nap, Olivér szemügyre vette Esztert, s különösképpen akkor, amikor vele sétálva meglátta tekintetében az acél-

fényű céltudatosságot, amiben a férfi utáni kívánczóságot vélte a legerősebbnek, biztosra vette, hogy Eszter le fogja rohanni őt, hogy előbb-utóbb szőröstül-bőröstül benyeli, mint bagolyfióka az egeret. Eszter erőszakos, türelmetlen teremtés benyomását keltette, ebből, lehet, hogy hibásan, de arra következtetett, hogy talán ezért nem tudott a férfikkal bensőséges viszonyt kialakítani, talán ezért nem tudta úgy ágyba csalni őket, hogy lámpaoltás után gyönyörű combjait, mellette simogatva szépnek találják. Mert mesterien esztergált combjai voltak, márványerezettek, melyeken a selyemfényű bőr színe a nap járása szerint úgy változott, mint fiatal fák alatt az árnyék. Bizonyára természetéből adódik, szúrta le rövid ismeretség után Olivér, hogy ha valamilyen ürüggyel, idegen férfiak előtt, a kelletténél magasabbra emeli szoknyáját, akkor nem kedves magakelletés, nem pajzán kacscintás kekedik ki a gesztusból, hanem egy villámszerűen agresszív, hideg táj. Lába, combja akkor ópiumtöltetű látvány, amikor a véletlen nyit kaput rájuk, amikor húsvéti tojásért hajol le a kertben, s nem veszi észre, hogy szoknyája alját felfogta egy bokorág.

Harmadik bellini napján, szombaton a gyerekekkel együtt reggelizett a konyhában. (Nagypénteken nem volt reggeli, egy szelet kenyeret és cukortalan kávé kaptak.) A megterített asztalon bögréje mellé mindenki egy kis falapot kapott, olyat, amilyenen otthon a fokhagymát aprítják, vagy a petrezselyemzöldjét vagdossák a tojásból, tejből, zsömlemorzsából összeálló töltelékbe, melyet finoman fűszerezett borjúhús-zacsóba gyömöszölve tesznek a sütőbe. Az asztalon elhelyezett fonott kosárkában vékonyra vágott fehér kenyérszeletek tornyosultak, egy porcelánedénykében vaj, egy nagy tálban vaddisznópástétom, egy befőttésüvegben pedig eperlekvár kacérkodott a reggelizőkkel. Blankán látta, hogy szívesen foglalkozna vele, egyáltalán nem lepődött meg, amikor Eszter hiányát kihasználva anyáskodni kezdett: kávé telt neki, és tejet hozzá, majd odatolta melléje a kenyereskosarat. Olivér nem tudta, mitévő legyen az asztalra kitett ételekkel, melyikkel kezdje, a pástétomot szeletekre vagy kockára vágja, esetleg kenje, mint a vajat. Blanka jó példával igyekezett segíteni rajta. Kivett egy szelet kenyeret a kosárból, ráfektette az előtte lapuló falapra, megkenté vajjal, aztán jó vastagon pástétomot kent rá, majd a szeletet közepén kettévágta és összehajtotta. A pástétomos-vajas szendvics egyik sarkát belemártotta az édes tejeskávéba, s onnan emelte a szájához. Ezzel az ízkombinációval Olivér soha életében nem találkozott, és semmiképpen sem illett bele az általa elképzelt

ízvilágba. A hús és a cukor az ő értékrendjében kizárják egymást, mint a víz és a tűz, mint a sötét éjszaka és a világos nappal, vagy mint a gonoszság és a jóság. Arról világot járt férfiaktól hallott, még gyerekkorában, hogy Angliában lekvárral eszik a főtt halat, de ezt soha nem vette komolyan, talán az is csak viccnek szánta, aki mondta. Tudta ugyan, hogy vidéki vendégeskedéskor érheti meglepetés az embert, nem is kell Tiszakeresztesre menni, mint tette ő a Miskolcon egy fagy-laltozóban megismert, gombócát leejtő, nevető szemű, Dagikának becézett leányzót követve, akivel heteken át, mielőtt az állomásra elkísérte volna a vidékről bejáró, estére elálmosodó, meleg ölelésű, melltartóiban hatalmas labdákat táncoltató hölgyeményt, szinte minden szüriületkor kézen fogva sétáltak a Széchenyi utcán vagy az Avas oldalában, és árnyékos kapualjak alatt csokolóztak, de biztos volt abban is, hogy ismerős környezetben könnyebben megszeliíthető az elfajult íz-csokor. Dagika babos kendős falusi mamája remekül főzött, a reggeli vonattal érkező városi udvarló befogásának első csalétként elkészített vasárnap déli csirkepaprikás zaftja és alatta a nokedli úgy pászoltak egymáshoz, mint a nád meg a szutykos patakpart, legszívebben belemártotta volna az ujját, csak azért, hogy utána sokáig nyalogathassa. A vacsora káposztás cvekedli volt. Röviddel azután, hogy egy nagy pecsenyéstálban föltette a mama az asztalra az esti ételt, kitért a botrány, ugyanis Olivér ekkor a felkínált cukortartót eltolta magától. Ő csak borsozva látott-hallott eladdig káposztás cvekedlit. Nem akarta elhinni, hogy cukrosan is ehető. Dagika sírva fakadt, szemével villámokat szórt az anyjára. Vacsora után Olivér összeszedte magát, és az esti vonattal hazament. Bellinben reggel érte a váratlan támadás, mely közel sem volt olyan megbotrántoztató, mint a tiszakeresztesi vacsora, már csak azért sem, mert azóta Olivér sok mindent megpróbált, sőt mi több, a cukros káposztás cvekedlit is megkóstolta '56 kora őszén. Blankát utánozva elkészített magának egy pástétomos szendvicset, melyet azon nyomban, mártogatás nélkül megkóstolt. Nagyon élvezte a szájában szétfutó pástétomízt és a fűszerek mellett a vadhús jellegzetes zamatát. A második harapás után, mintha víz alá merülne, vett egy nagy lélegzetet, belemártotta kávéjába a pástétomos kenyeret, és harapott belőle. Olyan érzése támadt, mintha tejeskávé szivacs-göngyölegben vagy vattacsomagolásban egy diónyi keményebb húsmag lenne a szájában. Nyelt egyet; a kenyér kávéval átitatott szivacsrétege eltűnt, majd a pástétom nagyon sok karátos íze vált újfent uralkodóvá.

Reggeli után a kertet szegélyző aszfalozott úton, mely a saroknál álló tábla szerint a harangöntőék magántulajdona, lement Roxyval, a fekete foltos fehér uszkárral a hangárig, ahol a harangok népe itthon felejtett tagjai várakoznak. A kutya úgy mórrikált vele, mint nagyon régi ismerőssel, és úgy hempergett a lába mellett, mintha odaadását azzal igyekeznék bizonygatni, hogy a talpa alá akar hanyatt feküdni.

Az Ardennek vidéke szelíd, lankás táj, a tejes-zöld lepedővel borított hegyek nem ágaskodnak az égig, de ahhoz elég magasak, hogy a levegőnek hegyi íze legyen, hogy tavaszra is átmentsék a tél végi hideget, a pattogós, fagyos reggeleket, melyek késleltetik a virágokat, visszafogják a rügyeket. Ha nem fúj a szél, húsvétra az eladdig fagytól kemény földek zsírosodni, szagosodni kezdenek, és feltűnő dallá erősödik a káprázatosan tiszta vizű patakok hangosodó csobogása, s ilyenkor a fény apró kupacokban érkezik, mintha égből jövő síneken szaladna a fák közé.

A hangárhoz vezető aszfaltszőnyeg mellett háromszögű útjelző táblák álltak, melyek tömören, szavak nélkül olyasmit mondtak, amit azonnal értett is meg nem is.

A legelsőről – felkiáltójel a háromszög közepén – feltételezte (ekkor még nem volt jogosítványa), hogy figyelemfelhívó tábla, mindekelőtt veszélyt jelez, valami olyasmit, hogy nagyon rossz az aszfalt, kátyúkra, gödrökre számíthat az erre haladó jármű vezetője, vagy váratlan domborulatokra, melyeken megugrik az autó, esetleg olyasmit, hogy a következő métereken ismeretlen akadály (egy kidúlt fa, kőomladék stb.), esetleg beomlás veszélye fenyeget, vagy azt, hogy áradáskor víz alá kerülhet az út. Az volt az érzése, itt semmi szükség nincsen rá, mert a hangárig vezető aszfaltcsík olyan hibátlan és egyenletes, mint a kinyújtott tészta. A hely varázsától ihletett hangulatban arra is gondolhatna, hogy a természet színekből, szagokból, hegygerincvonalakból, magaslati levegőből, esőből, napfényből megformált mondatának ez a zárójegye. Mely mondat a völgy távoli bejáratánál kezdődik, és pontosan, azaz felkiáltójelesen, itt van a vége.

A másodikon a harang, azonkívül, hogy a piros háromszögben a fekete rajz a mitikus bronzhangszer mása, ügyesen álcázott cégtáblának fogható fel, vagy játékszernek, amivel felnőttek szórakoznak egymás között.

A harmadik, eddig számára szintén ismeretlen tábla nyomtatékosan hívja fel a figyelmet: vigyázat, harang! Meglepő kijelentés. Kinek kell félnie a harangtól, kinek kerülhet útjába? Talán azt akarja jelezni, hogy harang vagy harangok fekszenek az útpályán? Lehet, de ki találkozott már fekvő szaxofonnal, hegedűvel, haranggal vagy egyéb hangszerrel egy táblákkal szabályozott úttesten? Egy másik variáció az lehetne, hogy az adott helyen, a tábla közelében időnként robbanásszerűen, nagyon hangosan szólal meg egy harang, bumm, talán még légnyomást is eredményez az első kondulás; ami ha valakit elkap, az megsüketül, bedugul az orra, és csak nyögve tud beszélni. De lehet figyelmeztetés a tábla arra nézve is, hogy itt a harangszó nincs órához kötve, az itteni harang néha a megszokott időpontot semmi be véve zendít rá a levesnótára.

Rövidesen kisült, hogy rosszul értékelte a látható nyelv üzeneteit. A hangárban mindegyik útjelzőből több példányt fedezett fel, ott tisztázta neki a mester, hogy ezekre akkor van szükség, amikor harangot szállítanak és emelnek valahol a toronyba, olyankor körülbástyázzák velük a terepet, nehogy baleset történjék, mert ugyebár ott egy többszáz kilós bronzharang inog a kötelek végén, melyek a torony

legtetejéből kiálló, a földről vékonynak, bizonytalannak látszó bitóra felfüggesztett csigán vannak átalvetve. Ilyenkor minden jelenlévő munkásnak, segítőembernek éreznie kell a helyzet drámaiságát, azt, hogy egy pókháló szálára felakasztott többmázsás bronztest lóg a levegőben, mely bármelyik pillanatban lezuhanhat, s egyszerre akár tíz embert is agyoncsaphat.

A hangár kétszárnyas kapuját tárva-nyitva találta. Egyedül volt, és nagy csend honolt a hangárban a sorsukra váró sok-sok harang között. Az öntőműhelytől legtávolabbi sarokban a poros földön és a fal melletti stelázsikon babaharangok szunyókáltak; ezek a kis teremtesek ha megszólalhatnának, vékony, magas hangú csilingeléssel rukkólnának elő, mint teszik ezt nap mint nap a világba szanaszét elszármazott testvérekéik valahol egy zárdában a reggeli ájtatosság kezdetét jelezvén a szappanszagú apácáknak. Csing-csing-csing. A nagyobacsok bentebb álldogáltak, akárha elsőáldozásra készülő leánykák, tisztán, fésülten, csiszoltan, bronzfényben, nagy befelé fordulással, a jövőt illetően rengeteg reménnyel, elképzelt hercegfi-harangokkal az oldalukon. A még nagyobbak már mintha tudnák: nagyon közel vannak ahhoz, hogy komolyan vegyék őket. Szoknyájuk széle majdnem a földig ér, s ha hagyják megszólalni őket, szavuk már színes tarkaság, hangos asszonyos kivagyiság. A szenvedély rezegeteti hangjukat, mint a miskolci ejtőernyős leányét, Ancikáét, aki természetes félelmét semmivé taposva, a barátnői között dúló divatot követve állt be az égből leugrók közé, s akinek, Olivér legnagyobb mulatságára, ólmot kötöttek a derekára, hogy a biztonságos ugrás érdekében megfelelő súllyal terhelje az ernyőt; a majdnem gyerekeknek kinéző leány, aki, amikor úgy ítélte meg éjjél közeledtén a leányszálló felé menet, hogy Olivér nem csípi őt, csak szórakozni jár vele, azaz nem úgy szereti, ahogy megkívánná, olyan lebegtetett hangon vallott neki szerelmet, azonnali odaadást, testét-lelkét felajánló szolgásgot, amelynek hullámaiban Olivér fuldokolt a gyönyörtől, annyi volt mindössze a baj, hogy a szerelmet könyörgő leány nem igazán az ő zsanere volt, arról nem is beszélve, hogy nagyságra sem illettek össze, Ancika szinte csak a hasáig ért fel. Az érett nőket megidéző nagy harangok, egymásra féltékenyen, a hangár közepén várják sorukat. Úgy mutogatják napsütötte vállait, mint a sikeres színésznők, mint a fővárosi primadonnák. Amikor ők szólásra emelkednek, hangjuk hullámokban röpdösve járja be a tereket, s ha nem állják útját, elszárnyal a házak között, a messzi földek felett ünnepet, misét, ájtatosságot hirdetve a népeknek.

A hangár közepén, másfél méternyi magasságban elhelyezett vízszintes gerendán, mintha vállfákra lennének fölakasztva, iskolásan nagyobbodó rendben, egészen kicsitől vödörnyi nagyságig megint harangok sorakoznak. Előttük apró lábakon szintén nagyobbodó rendben az egyre súlyosabbak, az egyre tekintélyesebbek. Kétméternyre tőlük az alacsony, de robosztus faasztalon hüvelyknyi vastag kovácsoltvas botok merednek a levegőbe, mintha egy zongorabillentyűsor csontvázát jelenítenék meg. Az asztaltól, mint egy padlásról leejtett nagy borona, hosszú vasrudacskák hálózata köti össze a glédába állított harangok előtt-mellett-fölött elhelyezett kalapácsokat és a billentyűzet csontvázát.

Valahonnan, mintha a semmiből lépett volna elő, ott termett mellette a házigazda, a harangöntőmester, s atyai hangon ecsetelte neki, hogy ennek a szerkezetnek a segítségével szólal meg a házi harangjáték. A hangszert bemutatandó, leakasztott a falról két ujjatlan vaskesztyűt, melyeknek bőrbélése volt, s felhúzta a kezére. Az eredmény: két ormótlan, ökölbe szorított fekete vaskéz a bokszolóknak igazán nem mondható mester karjai végén. Odament a zongoracsontvázhoz, és vasöklével ráütött az egyik vasbot-billentyűre. A legnagyobb harang kondult meg, méltóságteljesen, hosszan. A mester kívárta, míg a mély hang első erős hulláma csitulni kezd, s akkor egy másik ökölcsapással megszólaltatott egy kisebb harangot, amelyik magasabb hangon énekelt, aztán jött a harmadik, a negyedik, az ötödik ütés és így tovább. A harangok valamilyen Olivérnek ismeretlen melódiát bongtak-zsongtak, megtöltötték a hangárt, a melódia rezgéseit átvették a falak is, úgy érezte magát Olivér, mintha egy földön fekvő hangszer hasában lenne. Zúgott a nyitott hangárkapu mögötti táj, mint a tenger morajlott kifelé a hang, elöntötte a kertet, az udvart, a házakat, a falut, a völgyet. A nagy hang és az apró földi tárgyak, a kert bokrai, a székek, a kint felejtett kapák, a támasztékkarók egymásba olvadva adták ezen a húsvétszombaton azt a feltámadási harmóniát, ami a hangárból szemmel-füllel elérhető, profán anyagiságból szerkesztett tájat lebegő misztikummal varázsolta. Schubert *Ave Mariájának* lassú ütemei követték az első dallamot. Ez is hangosan, de könnyedén, mint a tollpihe fújódott szét a hangárból, s a bellini föld itatóspapírként szívta magába a harangbúgást.

A családból, legnagyobb meglepetésre, Eszter volt vele a legközvetlenebb. Valahol a lelke mélyén tudta ő, hogy vonzza magához a sérülteket, a valamiért kivetetteket, a dadogós fiúkat vagy a csúnyácska

lányokat; valahányszor megesett a szíve rajtuk, egy jó szóval, néhány percnyi figyelemmel mindig adózott nekik, néhány percnyi figyelemmel mindig adózott nekik, s ezt olyan természetesen tette, mintha közejük tartozna. Tulajdonképpen tartozhatott volna, állapította meg magáról. Nem nyálazott, nem bicegett, nem volt sánta, nem volt ijesztően csúnya, de félszeg volt, nagyon félszeg, gyónta meg töredelmesen öreg barátjának, Madame Lulunak, aki ilyen kijelentések hallatán mindig azt mondta neki: Olivér, maga nem félszeg, hanem ügyetlen: ügyetlen a nőekkel, ügyetlen a barátokkal, ügyetlen az élettel szemben. Maga néha akkor is bal lábbal kel fel, amikor jobb lábbal lép a földre. Madame Lulu korholása tele volt kedvességgel és baráti incselkedéssel főleg azért, hogy védekezésre kényszerítse Olivért, aki ilyenkor megtáltosodott, és annyi energia gyűlt benne össze, amennyit Madame Lulu úgy kommentált: ha most kimenne az utcára, nem csodálkoznék, ha pusztá tekintetével lehúzná a lányokról a szoknyát, meg ami alatt van. De nem ment ki, és a varázs gyorsan eloszlott.

Eszter úgy repdesett körötte, anélkül, hogy hozzáért volna, mint fiókáját féltő madár egy égő bokor felett. Talán azért, mert csúnya lányként összegyűjtött tapasztalatai alapján értette vagy majdnem megértette, az a kiszolgáltatottságot, amiről Olivér mesélt neki, amikor előző élete szóba került. A kertben szöszölve-beszélgetve Eszter tárta fel előtte a harangöntés – kívülálló számára nehezen átlátható – fortélyait, misztikus szépségét. Első hallásra szinte hihetetlenek tűnt, amikor Eszter elmondta neki, hogy a harangot óhajtó egyház-közösség kilóra kiszabva rendeli meg a harangot, és azt is kiköti, milyen hangon szóljon. Mondjuk, ha valamelyik falusi plébánia egy „mi” hangon éneklő hétmázsás harangot kér, akkor a papának olyan harangot kell bronzból kiöntenie, aminek hét mázsa a súlya, és egészen pontosan „mi” hangon szól. A rendelésnek kilóra, hangra pontosan megfelelő harangot a mester csak a család jólétét századokon át biztosító és nagyon féltve őrzött titkos egyenletek és formulák segítségével tudja megtervezni, ugyanis semmilyen ismert fizikai törvény nem ad útbaigazítást a harangöntésre vonatkozóan. A tervező tudása az egymásra halmozott tapasztalatokra épül, s ez a tapasztalatsor a nagy titok. A művelet a ház mögött a völgybe lecsúszó kert teljes alsó végét elfoglaló hangárban kezdődik, az öntőde közelében, ahol a papa elkészíti az öntőformát, az agyagból, sárból gyúrt belső testet és a harangköpenyt. Természetesen a belső testet és a külső palástot úgy illeszti össze, hogy a kettejük között formálódó ürbe bejuthasson a

folyékony bronz. A kiöntött darab nagyon hosszú ideig hűl, majd a harang kibontása az agyagformából, aztán a külső csiszolás és a csinosítás következik.

Az eseménysor parázsló magja, mondhatni lényege, az a titok, ami minden alkalommal életképessé teszi a harangöntőmester alkotását, ami újra és újra működésre készíti az ötszáz éves tudomány rejtett rugóját. Titok a harang testét adó ötvözet pontos összetétele, talán még ezüst is van benne, az öntözendő fémek beolvasztási rendje, az öntés módja és hőfoka, titok a hűtés időtartalma, titok az öntőformát képező sár és agyag keveréke, és különösen nagy titok a harangforma rajza: az elegáns női idomokat idéző görbe, a deszkából kivágott harmonikus hullámvonal, ami akkor is szép, amikor még nem harang, arról a szellemi örömről nem is beszélve, hogy a harangpalást egyetlen metszővonalával anyagtalannul is elképzelhetővé teszi a hangszert.

A titkokat egyedül a harangöntőmester, a papa ismeri. Ő adja át – amikor eljön az ideje – legidősebb fiának, de ha váratlanul meghal, akkor sincs kapkodás, a család minden férfi tagja tudja, hol van elásva a titkot rejtő doboz, tudja az örökösödési rendet, és tudja, mi a teendője. A bellini harangöntőmesterek a tizenhatodik század óta művelték, titkolták és a megőrzött titokkal együtt adták tovább egészen máig a harangöntés tudományát, egymástól vették át: apa után fia, azután annak a fia, azután fiának a fia és így tovább, mint láncba állított segéd munkások egymás kezéből a téglát.

Ez a titok más, mint egy hétköznapi titok, és egészen más, mint a szerelmesek titka, ez a titok fémszerű, kemény, érdes, végzetes, ennek múltja van, mely múlt a jelenben is benne foglaltatik, ez kenyéradó titok, ettől függ a család élete-halála. Ez a titok a helyi földbe gyökereteszés része, nemcsak azért, mert ki tudja, hol, de valahol a kertben van elásva, hanem azért is, mert azzal, hogy eldugva is a házhoz tartozik, azaz itt van, biztonságérzetet ad a családnak. Vidéken a ház és a nemzedékek óta benne lakó család úgy viszonyul egymáshoz, mintha közös lenne a gyökerük, ami táplál és összetart, ami éltet és megvéd, ami gyógyszer a világ, a mindennapi durvaság, a betegségek ellen. A bellini D. família gyökerei is fél évezrede házaszul kapaszkodnak a talajba, vastagok és kiirthatatlanok, mint a torma.

A hétköznapi titkok jelképe (Olivér világában) a debreceni rendőrség háború utáni, Csapó utcához közeli, a Színház közből is látható épülete volt, melyet kiscsillagként, reggel-délben arra járván az utca másik oldalára átmenve kellett kikerülnie. Úgy nézett ki a há-

borút viselt emeletes ház, mintha meg lenne nyúzva, mintha a világba lógnának ki az erei, mintha lebegő vastag drótjain vér folyna az utcára. Az épület előtt a járda korláttal volt elkerítve, talán azért, hogy a csepegő vért nehogy meglássa, a pincében történő kínzást nehogy meghallja valaki. Minden sarkon ellenséges érzelmű, haragos arcú fegyveres őr állt, aki durván rászólt a labdája után szaladó gyerekekre is, ha a járdát egy-két méterre megközelítette. Ez a csápjait mutogató emeletes ház volt a nagy titok burka, amely mellett nap mint nap elhaladva meg kellett birkóznia a titokból sugárzó félelemmel. A titoktól való félelem olyan óriási volt az egyébként éjszakai vetkőztetéssel, orosz katonák asszonyvadászataival, nyílt rablással fenyegetett városban, hogy a környékbeliek a rendőrség épületét világos nappal is messze elkerülték. A titok, mint nyers tény, lehet semleges, de ugyanakkor lehet a rettenet rettenete, az elképzelhetetlen borzalom szédítő szakadéka. A városukban ekkor szinte átmenti jelleggel élő debreceniek úgy lebegtek a világban, mint némely vízinövények, melynek nincsenek talajhoz kötve, melyek akaratauk ellenére úsznak az árral. A háború által megbolygatott vízben ekkor szabadon bugyogott az erőszak, és bármiféle fájdalomcsillapításra alkalmatlan volt a meghunyászkodás. Jobb volt félni, elkerülni a laktanyákat, elkerülni az éjszakát és elkerülni a rendőrség épületét.

A szeretők titka egészen más természetű, pihekönnyű, átmeneti, mint a szirmokkal eltakart bibe, ami két vágy szembeszegülésből: a látassék ország-világ előtt és az elkendőzés harcából a takarásnak ad pillanatnyi előnyt. Miként a virág is szerelemre éhesen szétnyitja szirmkapuit, a titkolódzó szeretők elfojtott vágya is az, hogy átlépjék az illegalitás határát, hogy szeretőségüket időben-térben ne fékezze semmi, hogy láthatók legyenek, de a környező világ rosszindulatát ismerve, mely mindenképpen azon munkálkodik, hogy ellehetetlenítse törvénytelen kapcsolatukat, nem tehetik meg. A szerelmesek titkának védőburka a hazudozás, mely sűrű szövésű rácsként fonódik köréjük.

A fiúk alig törődtek Olivérrel. Fülöp, ha nem is nagyon érdeklődött az iránt, hogy mit rejt a vendég lelke, igyekezett barátságos arcot mutatni, de minden mondatában benne volt, hogy két világban élnek, a meghívást szeretetajándéknak szánták, mely nem nyújtható sem időben, sem érzelmekben, mely egyszeri és nem ismételt. A családtagok életéhez csak kapun kívül, felületileg kerülhet közel. Az érzelmek kulcsra zárásának egyszerű oka az, hogy nem közéjük tartozó. Ez különösen megmutatkozott abban, hogy a vasárnapi, tánccal egybekö-

tött estélyre, melyet egy félórányi autózással elérhető, másik nagypolgári család rendezett, a kiskorú Teréz mellett őt sem vitték magukkal a nagyobbak. Készülődés közben elmondták a fiúk, hogy mintegy százötven kilométeres körzetben valamelyik gazdag család villájában vagy kastélyában két-három hetente jön össze az aranyifjúság. Ilyenkor a szülők elmennek hazulról, csak a fogadott személyzet (ételt-italt kiszolgáló pincérek) marad a szórakozó fiatalokkal. A zenét a házigazda költségére élőzenekar szolgáltatja. A szezon októbertől május közepéig tart. A vengéd fiatalok mind egy bokorból valók, egymást ismerő jó családok gyerekei. Fülöp élvezettel ecsetelte, hogy nagy táncok, ismerkedések, szerelmek fészke minden estély, a fiúk többnyire egyetemisták, a lányok között sok az utolsó éves gimnazista. A hölgyek tarka sokaságának felvillantásával Fülöp jól felborzolta Olivér kíváncsiságát, de arra már nem tartotta érdemesnek, hogy a szemébe megmondja neki, őt miért nem viszik magukkal. Olivér azonnal átlátta, hogy az estélyek leírásában a kirekesztés oka is benne volt, ekkor csapta meg, Belgiumban először, a társadalmi rang kirekesztő mivolta. Tudtával dédnagyapja is csak bordélyházban érintkezett nagyurakkal, kigombol sliccú gróffal vagy részeg főispánnal, a hétköznapi életben náluk sokkal jobban kedvelte a fehér blúzós fogadósnekat meg a borozgató harangozókat. Neki, Olivérnek sem okozott hiányérzetet a nagyurak távolságtartása liège-i bohémvilágától.

A két fiú szmokingba öltözött, a két nagyobbik lány pedig hosszú estélyibe. Blankán világoskék selyemruha volt, mely felkúszott a melle fölé, és körülfogta a nyakát egy könnyű fodorbilinccsel, amitől az érzékiség áttevéődött melléről az álla alá, a két vállá közé, a tarkójára. A nyaka volt kívánatos, a nyaka képviselte az egész testet, a virágba borult szüzességet. Amikor tetszelegve megállt előtte ruháját mutogatni, huncut mosolyából Olivér azt olvasta ki, hogy vele kikezdheth, napközben ugyan még gyereklány volt, de mostanra nő lett belőle, akinek érzelmei és vágyai vannak, aki pillanatnyi bódulatában Olivért is partnernak tekinti. Eszter a hajával volt elfoglalva, hosszú, fehér estélyi ruhában ült a toalett-tükör előtt, és sütővasakkal felszerelkezve gondóritette rakoncátlan tincseit, egyiket a homloka elé húzta, a másikat a füle felől az arca széléhez, a harmadikat a szeme elé lógatta. Bodorított mivoltában kimondottan szép volt a haja, talán ezzel próbálta ellensúlyozni arca vonásait. Ruháján a nagyon mély kivágás kétségtelenül arra szolgált, hogy alig fedetten dicsekedhessenek duzzadt mellei. Neki Olivérral való kacérkodásra nem jutott az idejéből, az in-

dulás utolsó pillanatáig volt igazítanivalója. Vastag arany karkötőjét is az autóhoz menet kapcsolta karjára. A két lány és Fülöp a családi kocsival, a nagy Opelrel mentek, Miklós pedig a sajátján.

A harangöntőmester megmagyarázta Olivérnek, nem véletlen, hogy Opeljük van, ugyanis neki ügyelnie kell arra, hogy a plébániák körüli nyáj a harangöntőmesterség és a kocsi nagysága között ne találhasson kivetnivalót. Ha nagyobb kocsit venne, egy Chevroletet vagy egy Mercedest, ami nagyon jól jönne a családnak, hiszen az öt nagy gyerekkel együtt heten vannak, akkor megszólhatnak az emberek, hogy átlagon felüli autóra költi a harangra összegyűjtött templomi filléreket, ugyanakkor kisebbet sem vehet, egy bogárhátú Volkswagennel a megrendelő bizalmát veszítené el, aki azzal érvelhet, hogyan bízjon ilyen nagy megrendelést egy olyan mesterre, akinek csak egy bogárhátúja van.

Másnap a család elvitte Olivért a templomba, a húsvéthétfői nagymisén az énektől a templomi zászlókig, a pap kezében ringatózó füstölő szagától a kántor hangjáig komolytalannak tűnt a ceremónia, mely az ő lelkében semmilyen rokon hangzásra nem talált. Érkezésekor még az volt az érzése, hogy a falusi környezetben leépülnek az idegenségdilemmák, kinyithatja a csapot a lelke csücskén, hogy elfolyjon belőle a szorongás.

A szorongás nála olyan belső hánykodás, érzelmeinek olyan, búgócsigát utánozó, megállíthatatlan forgása, mely apró emlékeket ránt magához, miként a cséplőgépet hajtó lendkerék vékonyka pelyvahártyákat: egy padlón felejtett selyemharisnya-kupacot, néhány sárga szőlőlevelet Egerből, egy női kézben csevegő metszőollót, mely támadóra fogva vérezen félelmetes, valamilyen nőies, de malacszemű arcot, mely uralkodni készül, és egy nagyon halkán mondott *jön az este*-szerű tényközlést, mely szerelmes felhanggal optimista kijelentésnek hallik. Az emlékek nem illenek egymáshoz sem tartalomban, sem súlyban, sem időbeliségben, csak hangulati milyenségük adódik össze, mely összeg nőttön-nő, olyannyira, hogy előbb-utóbb bordáinak falát kezdi feszegetni. Szúr, mint a túlságosan megtöltött pelyvászsák, melyhez meztelen karral, felsőtesttel nem ajánlatos közeledni. A zsák szövetének hézagain apró, merev pelyvakarok bújnak ki, melyeken, mint póznára mászó villanyszerelők lábhoz erősített acélcsápjain, visszafelé ágaskodó éles karmok merednek, s ezek kifelé és befelé egyaránt akaszknak, és kegyetlenül szúrnak. Ha nagyon boldogtalan, akkor, akaratlanul, ő is szúrós lesz.

Érkezése után, az első órákban attól félt, hogy Eszter úgy fogja megrohamozni, olyan vehemenciával, olyan erőbedobással, mintha az élete függne tőle. Előérzete megint megcsalta, Eszter kedves volt, barátságos, de nem kezdett ki vele, amit zárszámadáskor zokon vett a sorstól. Dédnagyapja kevésbé ijedt volna meg az agresszív nőszemélytől, és bizonyára könnyen vette volna tudomásul a meg nem támadást, nemde a tiszai halász erőszakos özvegyével három napig egy szobában aludt, ott ragadt nála, félúton, mert a fuvaros hirtelen, az egyik lova megsántulása miatt visszafordult. Barkócziné, akinek fiatal arcát mintha pikkelyes bőr fedte volna, s végtagjai olyanok voltak, mint az uszonyok, ide ültette, oda ültette, kizavarta fáért, behozatott vele egy lavór vizet lábmosáshoz, azonban midőn felgyúrte szoknyáját a combja tövéig, dédnagyapa előtt feltárult a mennyország egyik üde sarka, melyet az özvegy drótszöges szavai és kemény arca tett megközelíthetetlené. Annyi lelkiereje nem volt, hogy férfias szándékkal közeledjen az özvegyhez, ha az megkönyékezte volna, talán engedett volna a csábításnak. De Barkócziné hideg maradt, mint a kosarában lévő tiszai halak. Harmadnapon, amikor megérkezett, most már lovakkal, a kocsis, egyáltalán nem volt letörve, sőt a mennyországi látványt mint egy medáliát vitte magával emlékezetében.

Blankát nagyon őrizték tőle, csak egy-egy lopva kigyúló pillantásból következtetett kalandra éhes kíváncsiságára. Olyan megközelíthetetlen volt, mint egy királykisasszony, akit martalócok kastélyba zártak, hatalmas kulcsokkal bekulcsolt vasajtók mögé, sőt a vizesárok hídját is felhúzták.

Húsvéthétfőn ebéd után ért véget a bellini vendégeskedés. Egy jó meleg, lelket is tisztító zuhanyozás után a szobájában apróságait pakolta a sporttáskájába, és agya egyik hátsó rekeszébe eltette a bellini emlékeket, az ősoket, a harangjátékot, Blanka habselyem mosolyát, és mindazt, amit az évszázados nagy titokról elmondtak neki. A családtól a három csillár fényétől ragyogó ebédlőben, az ősök szigorú tekintetétől vigyázva búcsúzott, mindenki viszontlátással köszönt el tőle. A ceremónia rövid volt, és tudta, végleges. Távozásra készen, Miklós autójára várva a ház előtt, lelkileg megtépázottan állt apró csomagja mellett, mintha egy háborút veszített volna el.

Kortárs, 2003/10.